

Рецензия

от проф.д.пс.н. Галя Тодорова Герчева-Несторова,
ректор, катедра „Психология“, ВСУ „Черноризец Храбър“

Относно: дисертационен труд „ Системен модел за изследване на психичния стрес в организационна среда: нов синтез“ с автор проф. д-р Валери Стоилов Стоянов за присъждане на научната степен „доктор на науките“

Уважаеми членове на научното жури,

Настоящата рецензия е изготвена на основание заповед № 1584/29.11.2017 г. на ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“ за определянето ми като член на научното жури за присъждане на научната степен „доктор на науките“ на проф. д-р Валери Стоилов Стоянов.

Представеният за рецензиране дисертационен труд „ Системен модел за изследване на психичния стрес в организационна среда: нов синтез“ с автор проф. д-р Валери Стоилов Стоянов за присъждане на научната степен „доктор на науките“ е в обем от 260 стр. Списъкът на използваната литература включва 263 източника, от които 96 на кирилица и 167 на латиница. Авторът е структурирал съдържанието в увод, шест глави , раздел: изводи и перспективи и литературни източници.

Представеното панорамно изследване на психичния стрес в организационна среда и възможностите за неговата диагностика и стратегии за справяне е резултат от дългогодишните задълбочени изследвания на автора. Той се е ориентирал към проблем, който отдавна

стои на вниманието на изследователите в областта на психологията, но поради неговата сложност и значимост все още се счита за актуален. Тази област се нуждае както от съвременна теоретична аргументация, така и от емпирични факти, които са необходими за практиката на психологическите служби в организациите. Актуалността на разработваната проблематика, както посочва и самият докторант, произтича и от това, че в съвременната динамична действителност „ стресът в работата се превръща в основна черта, особеност на съвременния живот, в един от най-сериозните проблеми, свързани със здравето на хората и тяхното психично благополучие“ (Автореферат, стр.3). Именно този факт привлича вниманието на специалисти от различни области към изследването на същността на стреса и видовете стрес, към факторите, които провокират стресовите преживявания и респективно към стратегиите, които е възможно да се използват за превенция и преодоляване на стреса.

В първите три глави на дисертационния труд докторантът много прецизно и компетентно прави задълбочен исторически преглед на различните психологически подходи към изследването на този конструкт. Той последователно и задълбочено представя и анализира първо възникването на концепцията за психичния стрес и стратегиите за справяне с него. Търсейки проявленията на психичния стрес в организационна среда, той подробно представя известните модели за психичния стрес в организационна среда, като акцентира върху спецификата на всеки един от тях и възможностите за развитието им. Тази част от дисертационния труд служи за основа, от която докторантът извежда потребността от синтезирането на нов подход към изследването на стреса като психически феномен, проявяващ се не само на личностно, но и на организационно ниво.

В четвърта глава докторантът представя своя нов поглед върху изследването на психичния стрес в организационна среда, като дефинира разработения от него модел като системен и го представя цялостно – от теоретичната необходимост за този подход до емпиричната му проверка с изключително прецизен инструментариум.

В центъра на своята творческо-изследователска дейност проф.д-р Валери Стоянов поставя парадигмата за системата „индивид-среда“, при което индивидът и средата са разгледани като подсистеми на този

цялостен конструкт. Определено прогностична е и идеята на докторанта за психологическата същност на ситуациите като системен индивидуален конструкт и по този начин индивидът играе ролята на създател, на конструктор на подсистемата „среда“. Индивидът, според хипотезата на докторанта се превръща в своеобразен „център на стреса“.

Своите предположения и систематизирането им в оригинален теоретичен модел докторантът подлага на емпирична проверка. Бих искала да подчертая, че емпиричното изследване се базира на дизайн, който съответства изцяло на изискванията за провеждане на емпирично психологическо изследване – дефиниране на модела, емпирична валидизация на модела и приложението му в конкретна организационна среда. Коректно са представени методите както за изследване, така и за статистическа обработка на данните. Основните изводи и посочените приноси на дисертационното изследване са защитени със силна статистическа достоверност. На емпирична проверка са подложени всички основни фактори и взаимодействията между тях, определящи същността на модела – например, индивидуалните характеристики, оценките за социалната среда, кумулирания стрес, последиците от стреса и стратегиите за справяне с него, а също така привързаността към организацията, фактори на организацията на труда в организацията.

Шестата глава се явява логически издържано продължение на предходните анализи. В тази част от дисертационната разработка докторантът апробира разработения от него модел в конкретна организационна среда. Изборът на такъв подход е изключително силна защита на идеите, които докторантът представя като иновативни и ефективни в теоретичен и приложен план.

Напълно подкрепям приносите, определени от докторанта в двете направления – научни и практико-приложни. Специално бих искала да подчертая факта, че за първи път в български условия се разработва модел, който позволява системното диагностиране на психичния стрес, възникнал в организационна среда, а едновременно с това е разработена и концепция за класификация на стратегиите за справяне със стреса.

Определено приносен характер има проверката на редица медиаторни взаимодействия: хипотези относно влиянието на личностните характеристики върху последиците от стреса и копинг стратегиите през

медиатор кумулирания стрес; влиянието на личностните характеристики върху последиците от стреса и копинг стратегиите през медиатор оценките за социалната средата; влияние на оценките за социалната среда върху последиците от стреса през медиатор стратегиите за справяне със стреса; влияние на оценките за социалната среда върху последиците от стреса през медиатор кумулирания стрес.

Доказана е и ролята на копинг стратегии като модератори на влиянието на кумулирания стрес върху последиците от стреса.

Идеите на докторанта са апробирани в две монографии, два учебника, седем студии, седем статии в авторитетни научни списания и 22 доклада на научни форуми- национални и международни. Приложимостта на предложения модел е доказана от докторанта и чрез разработките му в рамките на редица европейски проекти.

Авторефератът отразява точно основното съдържание на дисертационния труд и приносите на изследването.

В заключение, аз считам, че представеният дисертационен труд „Системен модел за изследване на психичния стрес в организационна среда: нов синтез“ с автор проф. д-р Валери Стоилов Стоянов притежава всички необходими характеристики на значимо научно изследване и абсолютно убедено предлагам на членовете на научното жури да вземат решение за присъждане на научната степен „доктор на науките“ на проф. д-р Валери Стоилов Стоянов.

08.01.2018 г.

Варна

Изготвил рецензията:

/проф. д.пс.н. Галя Герчева /